

BAŞKÂTİB-ZÂDE RÂĞIB BEY ÂİLE MECMÛ'ASI'NIN FİHRİST VARAĞINA DÂİR*

 Atabey KILIÇ^a

 Fatma GÜNGÖR SARIYILDIZ^b

Özet

Türk edebiyatı târihi ve bilhâssa Eski Türk Edebiyatı için oldukça önemli kaynaklardan biri de mecmû'alar. Mecmû'alar, genellikle içerisinde birden çok şâir ve nâsire âit bilgiler ihtivâ eden eserlerdir. Bundan dolayı bir eser içerisinde birden fazla üslûp, sanat, dil ve yazı çeşitleri barındırabilirler. Başkâtib-zâde Râğıb Bey Âile Mecmû'ası (Cönk) adlı eserin müellifi, 1889 târihinde Kayseri'de doğan Başkâtib-zâde Râğıb Bey'dir. Eserin tek nüshası bulunmaktadır. Bu nüsha Prof. Dr. Atabey Kılıç'ın özel kütüphânesinde yer almaktadır. Eserde, Kayseri târihi, Râğıb Bey'in âile hayatı, akrabalarının mevt-fevt haberleri ve Birinci Cihân Harbinde bulunmuş olduğu mekânlar ve coğrafyalar anlatılmıştır. Eser toplamda 104 varaktan müteşekkil olup tarafımızca çalışılan varaklar, 1a-55a arasındır. Eserin 2a-45b, 46b-47a varakları boş bırakılmıştır. Bu makalede bahsedilecek olan varak, 1a varağıdır. Bu varak, Başkâtib-zâde Râğıb Bey Âile Mecmû'ası'nın fihrist kısmıdır. Bu varakta; 10 madde bulunmaktadır. Üçer kelime yan yana yazılarak en az bir, en fazla altı satır oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mecmû'a, Başkâtib-zâde Râğıb Bey, Fihrist.

BAŞKÂTİB-ZÂDE RÂĞIB FAMILY MECMUA REGARDING THE INDEX

Abstract

Mecmû'a is one of the important sources of history of Turkish literature and especially for ancient Turkish Literature. Mecmû'as are works that contain information about more than one poet and prosaist. Thus, they can include multiple genres of style, art, language, and writing in a work. The author of the Başkâtib-zâde Râğıb Âile Mecmû'ası (Cönk) is Başkâtib-zâde Râğıb, he was born in Kayseri in 1889. There is only one copy of mecmû'a available at the private library of Prof. Dr. Atabey Kılıç. The work explains, the history of Kayseri, Mr. Râğıb family life, the important news of his relatives and the places and geographies where he witnessed the First World War. The work consists of 104 folios in total, in this study only folios 1a and 55a are used, and the rest of folios (2a-45b, 46b-47a) are left blank. This article regards the folio 1a. This folio is the index part of

* Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan bildiriden ve Erciyes Üniversitesi'nde Prof. Dr. Atabey Kılıç danışmanlığında hazırlanan "Kayserili Başkâtib-zâde Râğıb Bey Âile Mecmû'ası (Cönk) (1b-55b vr.)" isimli Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir

^a Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, atabeykilig@gmail.com

^b Yüksek Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı A.B.D., fatmagr77@gmail.com

Makale Geliş Tarihi: 08.11.2022, Makale Kabul Tarihi: 25.12.2022

Başkâtib-zâde Râgıb Bey Family Journal. In this case, there are ten articles. Three words are spell side by side, creating at least one and at most six lines were created.

Keywords: Mecmû'a, Başkâtib-zâde Râgıb Bey, Index.

Giriş

Klasik Türk Edebiyat için öneli husûslardan birisi de eski yazılardır. Şekillerle, sembollerle ve rumûzlarla derin bilgiler ihtivâ etmektedir. Tarafımızca incelenen Başkâtib-zâde Râgıb Bey Âile Mecmû'ası (Cönk) adlı eser hem cönk olma hasebiyle hemde bir mecmû'a olaması hasebiyle önemli bilgiler vermektedir. Kayseri'nin tarihini, kültürünü, dönemin askeri yapısını ve âile ferdlerinin doğum muştusu gibi önemli hatıratlarda içerisinde yer almaktadır. Bahsedeceğimiz temel nokta eserin ilk varacağı düzenli şekilde yer alan fihrist kısmıdır. Fihrist kısmı içerisinde on madde bulunmaktadır. Bu on madde dışında fihrist kısmında zikredilmeyen başlıklarda mevcuttur.

A. MECMÛ'A VE CÖNK TANIMI

Mecmû'a, Kâmûs-ı Türkî'de "Mecmû': Arabî. Müennes: Mecmû'a. Toplanmış, birikmiş, yığılmış." (Şemseddin Sâmî, 2017, s. 1293) Menşei ve anlamı hakkında bu şekilde bir tanıma gidilmiştir. Bu tanımın yanında İslâm Ansiklopedisinde; "dağınık şeyleri bir araya getirmek, toplamak anlamındaki cem' masdarından türeyen mecmû'adan (bir araya getirilmiş, toplanmış) gelmektedir." (Uzun, 2003, s. 256-258) Mecmû'a'nın bu şekilde tanımlanmasının yanında gruplara da ayrılmıştır. Bu gruplar; "Nazire mecmû'aları, meraklılarınca toplanmış, birer antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmû'aları, türlü konulardaki risâlelerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmû'alar, aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelen mecmû'alar, tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar" (Levend, 2015, s. 166-167), şeklinde gruplama yapılmıştır.

Cönk, "Çoğunlukla âşık edebiyatı ürünlerini içeren, uzunlamasına açılan, ensiz uzun defterlerdir." (Artun, 2013, s. 27) Tarafımızca incelenen eserde cönk formatında olmakla birlikte yukarıdan aşağıya açılmaktadır. Cönkler aynı zamanda farklı kelimelerle zikredilmektedir. Bunlar, Dana Dili, Sığır Dili olarak anılmaktadır. Boy kısmı 23cm'dir. İslâm Ansiklopedisinde cönklerin özelliklerine bakacak olursak.

1. "Cönklerin çoğunda sayfa numaraları olmaz ve enleri boylarına tam orantılı değildir.
2. Cönklerin çoğu ciltlenmediği gibi ciltli olanları halk arasında elden ele dolaştığı için genellikle dağınık, kopuk, şîrâzesiz olup sayfa sırası bakımından karışıktır." (Gökay, 1993, s. 73-75)

Bu kısımda bahsedilen özellikle ile Başkâtib-zâde Râgıb Bey Âile Mecmû'ası'na bakacak olursak,

1. Başkâtib-zâde Râgıb Bey Âile Mecmû'ası cönk şeklinde derlenmiştir.
2. Eserin varak numaraları sonradan kurşun kalem ile eklenmiştir.
3. Eserimizin şîrâzesi koyu kahve rengi kumaş kaplama, cilt kısmı ise koyu kahve ve açık kahve tonlarındadır.

Eserin 35a ve 35b varağı yarıya kadar yırtılmıştır.

Cönklerin özelliklerine bakıldığında Başkâtib-zâde Râgıb Bey Âile Mecmû'ası bu özelliklerin bir kısmını ihtivâ etmektedir. Sayfa yapıları, cilt yapıları, numaralandırma kısmı benzemektedir. Başkâtib-zâde Râgıb Bey Âile Mecmû'ası'nın cilt kısmına bakacak olursak (Fotoğraf:1);

Fotoğraf 1. Başkâtib-zâde Râgıb Bey Âile Mecmû'ası ciltleme şekli.

Fotoğraf 1 de yer alan, Başkâtib-zâde Râgıb Bey Âile Mecmû'ası'nın cilt şeklinin cönk formatında olduğu görülmektedir. Bunun yanında yukarıda zikretmiş olduğumuz ciltleme şekli ve cilt rengi ve sırt rengi görünmektedir.

B. BÂŞKÂTİB-ZÂDE RÂGİB BEY'İN HAYATI

Başkâtib-zâde Râgıb Bey 21 Aralık 1889 Cumartesi akşamı büyük dedelerinden sırası ile mîras kalan Ulu Câmi mahallesinde ikâmet ettikleri evlerinde dünyâya gelmiştir. Babası Mahkeme-i Şer'iyye ikinci kâtibi ve ataları olarak anılan Emin Efendi-zâde şeklinde zikredilen Rıf'at Efendidir. Annesi ise meşhûr Müfti Hacı Enver Efendi'nin kızı Sâdiye Hanımdır. Çocukluk çağını atlatıp okul hayâtına başladığı zaman ikâmet ettiği mahallede Pişekar-zâde Hacı Enver Efendinin yönetmiş olduğu mektepte eğitim hayâtına başlamıştır. İlk bilgilerini âile efrâdından almaya başlamıştır. Arâbî ve Fârisî öğrenimini için dayıları Mehmed Said (Şâir Kâmî) ve Hâlid Tapkan Hoca Efendilere, dînî ve felsefî bilgiler için dedesi Müfti Hacı Enver Efendi'nin rahle-i tadrîsinden geçmiştir. Bu ilimlerin yanında yazı usûllerini öğrenmek için belirli bir zaman dilimi içerisinde Meclis-i İdâre Başkâtibi Ahmed Nazif Efendi'nin rahle-i tadrîsinde bulunmuştur. Başkâtib-zâde Râgıb Bey kış mevsiminde derslerini değişik hocalarla okurken, âile içinde de eğitim hayâtına devâm etmiştir. (Güven, 2003, s. 25) "Özellikle yaz mevsimi geldiği zaman durup dinlenmeden, kesintisiz dedemden "Telhis metni", dayım Halid Efendi Hocadan "Supha-i sibyan", Müftü Remzi Efendiden "Gülistan", Karakimseli-zâde Feyzullah Efendiden "Hatt-ı divan ve talik" -eski yazı türleri- v.s

okurdum" (Güven, 2003, s. 25-26). Eğitim hayâtında önemli olan dönemlerden bir tanesi de 1911 yılında dedesi Hacı Enver Efendi'nin vesîlesi ile yüksek tahsilini tamamlamak için İstanbul'a gitmiş olduğu dönemdir (Kânûn-ı Evvel-Aralık 1910). İstanbul'da "Önce Irgat Pazar'ında "Kara Mustafa Paşa", Direkler Arası'nda "Kuyucu Murad Paşa", Beyazıt' de "Rabî-i Süleymaniye" medresesinde" (Güven,2003, s. 30) ilim hayatına devâm etmiştir. İlim hayatına devâm ettiği zaman dilimi içerisinde Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinin ardından "14 Ağustos 1330'da verilen kapalı zarftaki 26 Ağustos 1914 tarih ve 1737 numaralı 9.Fırka-Tümen- emri ile İstanbul'a çağrıldım." (Güven, 2003, s. 53) şeklinde mektubun ardından askerlik hayatı başlamıştır. Askerlik hayatı 52a varâğında söylenenlere göre şu şekildedir.

"(12) Harb-i 'umûmî münasebetiyle 'Osmânî hükûmeti (13) tarafından i'ân edilen seferberlikde (14) 'asker olarak ihtiyâ' zâbi' (15) nâm-zâdetâ'lim-gâhına (16) duhûl târihi (17) 17 Ağustos 1220 (18) Râgıb (19) İstanbulda ihtiyâ' zâbi' nâm-zâde (20) ta'lîm-gâhından ikinci mertebeylen neş'et (21) iderek Kafkasya dâru'l-harbine (22) müteveccihen İstanbuldan (23) hareket târihi (24) 15 Şubat 1220 (25) Râgıb".

Bu varakta Başkâtib-zâde Râgıb Bey'in askerlik döneminde bulunmuş olduğu cepheler, almış olduğu rütbelere, yapmış olduğu görevler ve yaşamış olduğu esâret hayâtından bahsedilmiştir. Bu kısım yine 52a varâğında "Esâret-i Sibiryâ zindânlarında 'unfûvân-ı sebâbetiñ eñ kıymetli olan dört senesi" şeklinde gençlik yıllarının bu mekânlarda geçtiğini anlatmaktadır. Esâret hayatı bitince Sibiryâ'dan Türkistan'a yapmış olduğu yolculuğu anlatmaktadır. Aynı zamanda Başkâtib-zâde Râgıb Bey geçmiş olduğu diyârların dillerine, bu diyârların kültürlerine hâkim olarak ilerlemiş ve bu üstün azminin sonucu olarak bunları eserinde işlemiştir. Âilesinde görmüş olduğu Arapça ve Farsçanın yanında esâret döneminde Fransızca, Macarca, Rusça ve Türkçe'nin Çağatay, Tatar, Kırgız lehçelerini konuşup bu dilleri yazacak düzeyde kendisini yetiştirmiş bir kişiliğe sahiptir. Dillerin yanında farklı kültürleri anlatmaktadır. Onların yoğurt yapma şekilleri, yabancıların giymiş olduğu şortlar hakkında kısa kısa notlar vermektedir (Güven, 2003, s. 140).

Râgıb Bey, 1923 yılının Ağustosunda, Kayseri'nin Kale Mahallesi'nden Nazif Bey-zâdelerden Ahmet Bey'in kızı Behiyye Sâfûre Hanım ile evlenmiştir. Bu evlilikten dört oğul evlâdına sahip olmuştur. Bu evlâdından bir tanesi Ahmet Emin Güven Bey'dir ve oğlunun doğumunu 53b varâğında şu şekilde anlatmaktadır: "Biñ üç yüz kırkbeş senesi Receb-i Şerifiñ on altıncı /ve biñ üç yüz kırk iki senesi" şeklinde devâm eden varakta Ahmet Emin Güven Bey'in doğum muştusu verilmiştir.

Ahmet Emin Güven Bey, Başkâtib-zâde Râgıb Bey'in yazmış olduğu eserleri sâhiplenen ve onlara değer veren oğludur. Ahmet Emin Güven Bey, yakın tarihte-19.02.2021 Cuma- İzmir Ege Üniversitesi Hastanesinde vefât etmiştir. Ahmet Emin Güven Bey'in yanında diğer evlâdları ise şunlardır; 53a varâğında zikredilen oğlu "Muhammed Rifat", 55a varâğında doğumunu haber verdiği diğer oğlu "Tarık Celâl" ve 56a varâğında doğum muştusunu verdiği oğlu ise "Sa'îd Nâdir" 'dir. Bu evlâdlarının doğum tarihleri, saatleri belirtilmiş ve evlâdlarına ana, baba ve cümle akrabalarıyla hayırlı ömürler yaşamasın Cenâb-ı Haktan niyâz etmiştir. Başkâtib-zâde Râgıb Bey hastalığının el verdiği zaman dilimi içinde bu notları kaleme almıştır. Râgıb Bey, 29 Ekim 1950 de vefât etmiştir ve Seyyid Burhâneddin âile mezarlığına defnedilmiştir.

C. BAŞKÂTİB-ZÂDE RÂĞIB BEY ÂİLE MECMÛASININ FİHRİST KISMI HAKKINDA

Fihrist; “Farsça’dan Arapça’ya geçen **fehrese** kelimesi **fihris** şeklinde de kullanılmakla berâber Arapça’ya uygun olan biçimi **fihris**’tir (çoğulu **fehâris**). Fehrese, “Tanınmış bir âlimin hocaları ile onlardan okuduğu kitapların adlarını yazdığı eser” (Kandemir, 1995) olarak tanımlanır.

Başkâtib-zâde Râğib Bey Âile Mecmû’ası, toplamda 104 varaktan müteşekkil olup, 1b varağından başlayıp 55a varağına kadar tarafımızca transkriptli şekilde okunmaya çalışılmıştır. Bu varaklar içinde 1b varağı Başkâtib-zâde Râğib Bey Âile Mecmû’ası’nın fihris kısmını oluşturmaktadır. Fihrist kısmında olmayıp devâm eden varaklarda ise Başkâtib-zâde Râğib Bey’in âile efradından mevt ve fevt haberleri verilmiştir. Bu kısımlar başlıklardan sonra 12a varağından başlayıp 55a varağına kadar mevt ve fevt haberlerinin yanında Başkâtib-zâde Râğib Bey’in askerlik dönemi, esâret hayatından belirli bilgiler ve târih verilerek devâm edilmiştir. Fihrist kısmına gelmeden evvel ilk varakta rakamlar ile belli ibâreler bulunmaktadır. 1b varağında fihris kısmı bulunmaktadır. Bu kısımda eserin içinde verilen mürâsele ve i’lâm örneklerinin başlık kısımları verilmiştir. Fihrist kısmında yer almayan bölümler vardır. Bunlar.

1. Başkâtib-zâde Râğib Bey’in âile efradından yeni doğanların muştusu ve ölen kişilerin arkasından hayır duâların söylendiği yerler bulunmaktadır.
2. Başkâtib-zâde Râğib Bey’in Cihan Harbi’nde bulunmuş olduğu coğrafyalar ve bu coğrafyalarda almış olduğu görevler, rütbelere kaleme alınmıştır.
3. Başkâtib-zâde Râğib Bey’in Askerî anlamda bulunduğu yerlere giriş tarihleri ve ayrılış tarihleri verilmiştir.
4. Başkâtib-zâde Râğib Bey’in hastalandığı dönem, İstanbul’da tedavi olduğu hastane ve çeşitli hastalık adları zikredilmektedir.
5. Fihrist kısmında bahsedilen Mürâsele ve i’lâm örnekleri dışında eserin, 9b’den 11b’ye kadar olan kısımlarında da devâm etmiştir.

Yukarıda verilen dört madde eserin fihris kısmında bulunmayan bölümleridir. Bunun yanında eserin fihris kısmında zikredilen bölümlere bakacak olursak;

1. ‘İyd-ı adhâ-yı i’lân mütesellim ağaya i’lâm şüreti 1
2. Dem-i heder mürâselesi 1
3. Zımmiyye İslâma geldükde derbâra i’lâm şüreti 1
4. Yabanovada Karaağaç kıyısında şıgırcık şuyı şeyhi efendiniñ Kayşeriyye hâkimi tarafından tahtırîri
5. Bir kâ’im-makâm ‘azl olunduğda şeyhü’l-İslâm hüsn-i hâli ‘lâmı 2
6. Kayşeriyye Mevlevî şeyhi efendiniñ devletlü şadrazam müteşârî efendiye tahtırîr buyurdıkları sin 3
7. Mescid-i şerîf câmi’ olup minber vaz’ına ahâlî iltimâsıyla Hıtamı i’lâmı 3
8. Vağf dükkân ile mülk dükkânıñ istibdâline derbârda izni ‘lâmı4
9. Medyün muvâcehesinde dâyinleriñ tahtsîñ i’lâmı4
10. Tevellüd mürâselesi sin 5.

Fihrist kısmında yer alan bazı maddeler içerik kısmında değişikliğe uğramıştır. Örneğin ilk kısımda zikredilen **‘İyd-ı adhâ-yı i’lân mütesellim ağaya i’lâm şüreti 1**” maddesi 3b varağında “‘İyd-ı adhâ i’lâmı” kısaltılarak zikredilmiştir. Aynı zamanda bu başlık altında “3b varağında” başka bir başlık daha

yer almaktadır. Bu başlık, “Dem-i Heder-Mürâselesi”, yok yere dökülen kan hakkında bilgi vermektedir. İlk başlıkta, Kurban Bayramının gelişini, cumartesi günü arefe ve akabinde gelen pazar gününün ise Kurban Bayramı olduğunu, halka bu bayramın gelişi için çarşı ve pazarlarda duyuru yapılması gibi daha çok bilgilendirme yapılmıştır.

“Dem-i Heder-Mürâselesi”, 3b varağında yer alan ikinci başlık hakkında kısaca bilgi verecek olursak, Kayseri şehrine sonradan katılmış olan Tuz Hisâr Köyü içerisinde yer alan “Kuzı Güdenli Ekrâdı” daha önce Bozok çevresinden olan bir grubun Kayseri’de yol keserek, malları yağmalayarak tanınmış kişiler hakkında bilgi verilmiş ve ardında bu aşiretin suçsuz insanlara silah ile davranacağı vakit misli olarak suçsuz insanların da onlara silah ile davranabilecekleri öğüdü verilmiştir.

“Zimmiye İslâma geldükde derbâra i’lâm şüreti 1” (Kılıç,2020) Fihrist kısmının 3. madde başlığı olan Zimmiye İslâma geldük dederbâra i’lâm şüreti, eserin 4a varağında zikredilmektedir. Bu kısım “gayr-ı müslim kadın olan Anesti Hanımın İslâm dinine geldiğinde Şeyhülislâm makâmına mahkeme hükmünü bildiren resmî karar yazısı”dır. Burada gayr-ı müslim kadın, Kayseri şehrine bağlı Çukur köyü sâkinlerinden Kör Yuvanoğlu Mihayil’in hanımı, Köstendil kızı Anesti isimli Hristiyan kadının, İslâm ile müşerref oluşu anlatılmaktadır. Bunun yanında Anesti isimli kadının zorla Müslüman olmadığını kendi isteği ile Müslüman olduğu anlatılmıştır.

Yabanovada Karaağaç karyesinde Sığırçık suyu şeyhi efendiniñ Kayseriye hâkimi tarafından tahriri 2

Başkâtib-zâde Râgıb Bey Âile Mecmû'ası'nın 4b varağında bulunan başlıkta Kayseri’de bulunan, zayıf ve yoksul halkın birkaç seneden beri bağ ve bahçelerinde bulunan, meyve veren ve meyvesi olmayan ağaçlara musallat olan tırtılın ağaçlara verdiği zararlar dile getirilmiştir. Bu mazarratlı hayvânâtın kahr ve idâmı için Sığırçık hayvanı getirtilerek tırtılın verdiği bu zararlardan kurtulacakları hakkında bilgi verilmiştir. Sığırçık suyunun halka getirilmesi ile ihyâ olacakları belirtilmiştir.

Bir kâ'im-makâm ‘azl olunduğda şeyhü’l- İslâm hüsn-i hâli ‘lâmı 2

5a varağında zikredilen bu başlık fihrist kısmında bulunan başlık ile birebir aynı değil, değişen kelimeler olmuştur. Varakta yer alan başlığa bakacak olursak; “(1)¹Kayseriye Kâ'im-makâmı Ba'de'l- ‘azl Hüsn-i Hâline İ'lâm (2)²Şeyhü'l-İslâma” şeklinde yer almaktadır.

Kayseri Kaymakamı, Divân-ı Hümâyûnda önemli yer tutan hocalardan İsmail Hakkı Bey’in bulunmuş olduğu görevden alınması hakkında bilgi verilmektedir. Bu bilgilerin için İsmail Hakkı Bey’in insanlara güzel halle davranması, insafli olması ve hakkâniyetten ayrılmadan onlara yol göstermesi hakkında da bilgi verilmiştir. Diğer başlık şu şekildedir;

Kayseriye mevlevî şeyhi efendiniñ devletlü şadra‘zam müsteşarı efendiye tahrîr buyurdıkları 3 Bu başlık eserin 5b varağında zikredilmektedir.

Mescid-i şerif câmi‘ olup minber ve vaz‘ına ahâli iltimâsıyla Hîtâmı i’lâmı 3

¹ Parantez içinde verilen rakam eski harfli metinde bulunmuş olduğu satır numarasıdır.

² Parantez içinde verilen rakam eski harfli metinde bulunmuş olduğu satır numarasıdır.

Kayseri şehrinin Karahisar-Develi kasabası kurâlarından Mavricân karyesi ahâlileri bir araya gelip bazı kelimeleri bir araya getirerek ismi geçen kasabada yer alan...câmi'nin uzaklığından dolayı cuma namazının Mavricân Kasabası'nda kılınması için el-Hacc Hasan Ağanın binâ ve inşâ eylemiş olduğu mescid-i şerifi câmi' yaparak cumâ ve bayram namazlarının edâ olması hakkında bilgi verilmektedir. Mescid-i şerifin câmi olunması için gerekli mecrâlardan izin alındığını, zikredilen kasaba ahâlilerinden Mehmed Salih bin Mehmed câmi' için vakf eylediği 400 kuruş dâhil olmak kaydıyla senevî 50 kuruş vazîfe ile görevde olunması ricâ olunmuştur.

Vakf dükkân ile mülk dükkânın istibdâline derbârda izzet i'lamı 4

Bu başlık eserin 6b varağında yer almaktadır. Bu varakta Kayseri şehrinin sokaklarında yer alan dükkânları hakkında bilgi vermektedir. Bu dükkânların adları şu şekilde zikredilmektedir: Emîr Sultan vakfından dükkân, Gavrem-zâde vakfından dükkân, Esb pazarı, Dakık pazarı şeklinde yer adları verilmiştir. Yer adlarının yanı sıra ölçü birimleri de verilmiştir. Örneğin:

‘Arzan: (Ar.) Enine, genişliğine.

Rub: (Ar.) Dörtte bir, çeyrek.

Zirâ: (Ar.) Dirsekten orta parmak uçuna kadar olan uzunluk ölçüsü.

Terbî: (Ar.) Dörde çıkarma, dört kat etme.

Şeklinde ölçü birimleri verilmiştir. Bunun yanında dükkânlar için kirâ, vakıf gelirleri hakkında meblâğlar verilmiştir. Vakf olan dükkânlardan alınan meblâğlardan da bahsedilmiştir.

Medyûn-ı muvâcehesinde ve dâ'inlerin taşî-i'lamı 4

Bu başlık eserin 7a varağında zikredilmektedir. Fihrist kısmında zikredilen başlık ile 7a varağında zikredilen başlık arasında değişimler olmuştur. “(3)³Duyûn müvâcehesinde dâ'inlerin (4) tâbiriyle medyûna taşî-i'lamı” varakta bu şekilde zikredilmektedir.

“Medîne-i Kayseriyye ahalilerinden Baqqâl Hasan oğlu filân ve filân ve fülânnâm-ı kimesneler meclis-i şer'î (7) hañirlâzım et-tevkiyyede Mehemmed bin Mehemmed muvacehesinde merkûm Mehemmed zimmetinde her birimizün cihet-i dîn-i (8) şer'dan cem'an 1000 gurus alacağımız olup lakin meblağ-ı mecmû' mezkûrî hâ lû vahte (9) yer ve cihetle bizlere edâ-yı iktidâr olmadıgından ber-vech-i âtî te'cîl ü taşîit taleb olduğunda (10) biz dağı alacağımız olan meblağ-ı mecmû'-ı mezkûre beher sene 300 gurus virüp bizler dağı (11)” şeklinde devâm eden varakta medyûn (borcu, vereceği olan) ve dâ'in (borç veren, alacaklı) arasında yaşanan bir hâdise arz edilmiştir. Bu varakta nesir kısmının yanında nazım da vardır. Bu varakta nesir kısmının yanında nazım da vardır. Aruz vezniyle sayfanın son kısmına bir beyit eklenmiştir.

İtmeye kimseye devrân iki yüzden ihsân

Muntazam-ı hâl olanuñ ekşeri illetlü olur

Tevellüd mürâselesi 5 bu kısım 7b varağında zikredilmektedir. 12a varağından başlayıp 62b varağına kadar ki olan kısımda Başkâtib-zâde Râgıb Bey'in Bey'inâile bireylerinin- “Kâ'in-birâderim Rızâ Beg,

³ Parantez içinde verilen rakam eski harfli metinde bulunmuş olduğu satır numarasıdır.

Mağdumım ‘Abdullâh Hâsib, Oğlum Aḫmed Emin Efendi- mevt ve fevt haberleri hakkında bilgiler verilmektedir. Bununla birlikte 98a varâğından başlayıp 104a varâğına kadar ki kısımda ise ilaç terkiplerinden bahsedilmektedir.

D. BAŞKÂTİB-ZÂDE RÂĞIB BEY'İN DİĞER ESERLERİ ÜZERİNE HAZIRLANMIŞ ÇALIŞMALAR BİBLİYOGRAFYASI

Kılıç, A., (2015), *Kayseri’de Mecmû’a-i Eş’ârlar (Şiir Mecmuaları)*, Kayseri Ansiklopedisi, Kayseri Büyük Şehir Belediyesi, (C.IV), ss. 344-347, Kayseri.

Kılıç, A., (2017), *Başkâtib-zâde Râgıb Bey Mecmû’asından Seçmeler: Seyyid Bürhâneddîn Hazretleri, Düşünen Şehir*, ss.116-119. Kayseri.

Kılıç, A., (2017), *Başkâtib-zâde Râgıb Bey Mecmû’asından Seçmeler: Şeyh İbrâhîm-i Tennûrî Hazretleri, Şehir Kültür Sanat Dergisi*, ss. 28-33, Kayseri.

Kılıç, A., (2018), *Mecmû’a Tasnifine Katkı: Şehir Mecmû’aları veya Tezkire Benzeri Mecmû’alar ve Bu Kalemden Olmak Üzere Kayserili Başkâtib-zâde Râgıb Güven Bey Mecmû’aları, Klâsik Türk Edebiyatı Yazıları’* İksad Yayınevi, ss.79-124, İstanbul.

Kılıç, A., (2019), *Başkâtib-zâde Râgıb Bey Mecmû’asından Seçmeler: Dâvûd-ı Kayserî Hazretleri, Düşünen Şehir Sanat Dergisi*, ss. 110-115, Kayseri.

Kılıç, A., (2020), *Çukurlu Zimmiyye /AnestiHanım: Hristiyan Anesti Hanım’ın İslâmla Müşerref Olup Fâtıma İsmi Alışına Dâir Bir İhtidâ İ’lâmı Üzerine, Şehir Kültür Sanat Dergisi*, ss.30-33, Kayseri.

Kılıç, A., (2020), *Başkâtib-zâde Râgıb Bey Muhtasar Mecmû’ası, Şehir Kültür Sanat Dergisi*,ss. 80-83. Kayseri.

Kılıç, A., (2010), *Gavrem-zâde İbrahim Şeyh Ağa (Şeyhî)*, Kayseri Ansiklopedisi, Kayseri Büyük Şehir Belediyesi, (C.II), ss. 328-329, Kayseri.

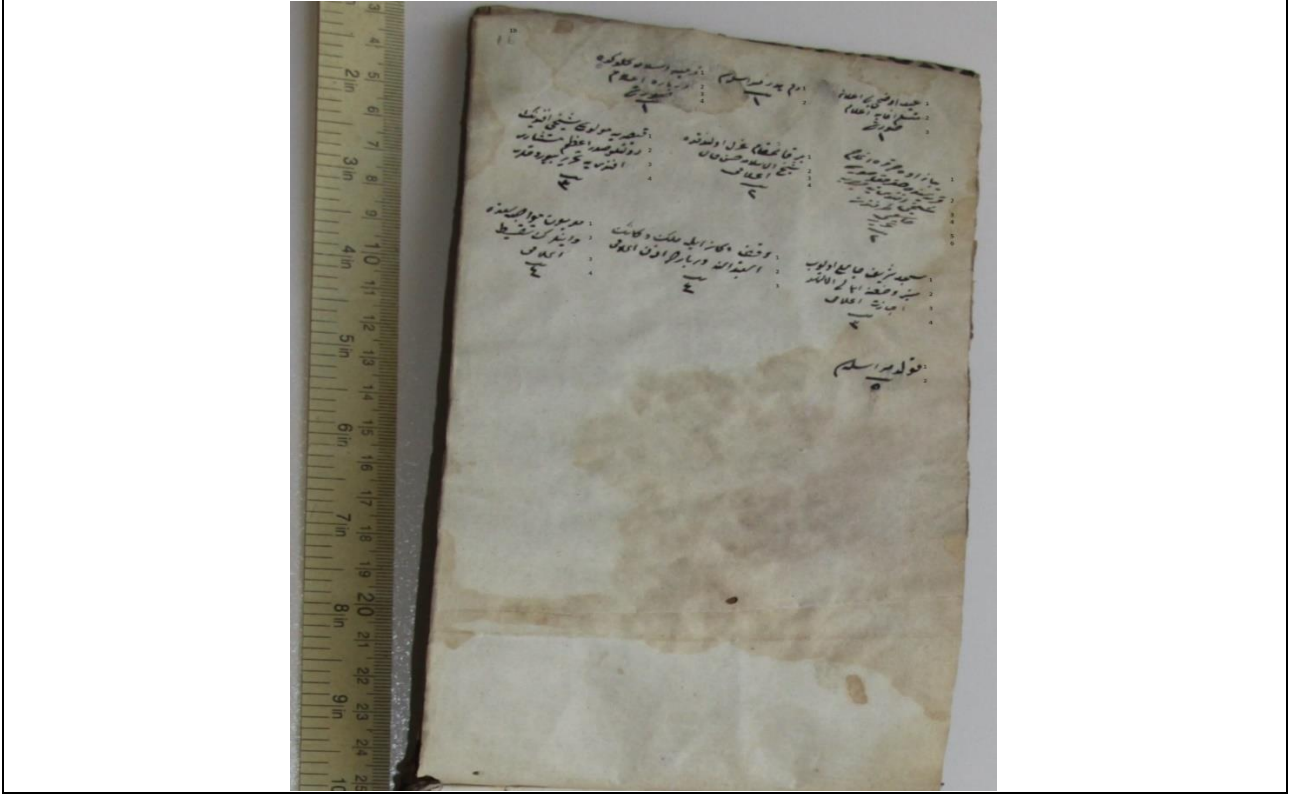
Kılıç, A., Göllü, Ş., Süyrüğe İnce, N., (2020), *Başkâtib-zâde Râgıb Bey Muhtasar Mecmû’ası (Cilt I-II)*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri.

Güven, A.E., (2000), *Kayseri’de Yazma Mecmualar (ve muhtevâlarından seçmeler)*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.

Sonuç

Başkâtib-zâde Râgıb Bey Âile Mecmû’ası'nın fihrist kısmında sadece yukarıda madde madde olarak zikrettiğimiz başlıklar yer almaktadır. Bu başlıkların akabinde mecmû’anın içinde zikredilen diğer başlıklar da bulunmaktadır. Sadece bir âile mecmû’ası olmayıp Kayseri ve Kayseri târihî hakkında bilgiler de ihtivâ etmesi, Ramazân bayramının gelişi, gelenekler, doğum ve ölüm haberleri verilirken yakına duyulan muhabbet ve güzel temennîler, duâ etme şekilleri, teşbîh sanatına yer verilmesi gibi önemli noktalar da dikkat çekmektedir. Bâşkâtib-zâde Râgıb Bey Âile Mecmû’ası'nın İncelenen 1b-55a varakları arasının yanı sıra devâm eden 55b-104a varaklarında verilen bilgilerde fihrist varâğına yer

almamaktadır. Mecmû'anın fihrist kısmına baktığımız zaman ilk olarak göze hitâp etmesi, düzeni dikkat çekmektedir. Fihristte yer alan maddelerin, ilerleyen varaklarda başlık olarak işlenirken fihrist kısmındaki hâli ile aralarında küçük kelime farkları olduğu görülmektedir. Fihrist kısmında yer alan başlıklar sadece tek sayfa şeklinde işlenmiş olmayıp devâm eden varaklarda da bu maddeye bağlı bilgiler bulunmaktadır.

Fotoğraf 2. Başkâtib-zâde Râgıb Bey Âile Mecmûasının fihrist kısmı.

Etik Kurul İzni

Bu makale, etik kurul izni gerektiren bir çalışma grubunda yer almamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale yazarları, aralarında hiçbir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

Katkı Oranı Beyanı

Makale yazarları, çalışmaya eşit oranda katkıda bulduklarını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Artun, E. (2013). Türk halk bilimi. Karahan Kitabevi.
- Gökyay, O. Ş. (1993). Cönk. *TDVİA*, 8, 73-75.
- Güven, A.E. (2003). *Yaşam öyküm (Kayserili Başkâtib-zâde Teğmen Ragıb Bey'in eğitim- savaş-tutsaklık-kurtuluş anıları)*. Dizayn Ofset.
- Kandemir, M.Y. (1995). *Fehrese*. *TDVİA*, (12), 297-299.
- Kaya, M. (2013). 18. yüzyılda Yabanabad kazasında görülen kanunsuzluk hareketleri. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 51-65.
- Kılıç, A. (2020). Çukurlu Zimmiyye /Anesti Hanım: Hristiyan Anesti Hanım'ın İslâmla müşerref olup Fâtma ismini alışına dâir bir ihtidâ İ'lâmı üzerine. *Şehir Kültür Sanat Dergisi*, 35, 30- 33.
- Levend, A. S. (2015), *Türk Edebiyatı tarihi*. Dergâh Yayınları.
- Şemseddin Sâmi (2017). *Kâmûs-ı Türkî*. Akçağ Yayınları.
- Uzun, M. İ. (2003). *Mecmûa*. *TDVİA*, 28, 256-268.

